

Lars Torpe
stud. mag.

Erhvervsmæssige problemer i forbindelse med studierne statskunds-
kab og samfundsfag.

En oversigt over fordelingen af nyimatrikulerede for de sidste fem år viser, at samfundsfag og statskundskab har haft en tilgang, som forholdsvis ligger betydeligt over de fleste andre studieretninger her i Århus. En lignende oversigt for København vil utvivlsomt vise et noget lignende forhold for sociologi, samfundsfag, og psykologi. Dette har rejst problemet, om samfundet kan aftage en tilsvarende stigning i antallet af kandidater fra disse uddannelser. En problematik, som hænger nøje sammen med samfundsudviklingen i øvrigt.

Statskundskabsstudiet i Århus blev oprettet i 1958 uden nogen klart formuleret erhvervsmålsætning. Igennem 50'erne havde nogle få universitetsfolk arbejdet for at få startet det videnskabelige studium af politik, men det karakteristiske ved de overvejelser, man dengang gjorde sig, var, at man på ingen måde ville starte et studium, fordi der var et praktisk behov for nogle nye kandidater med en nogen anden viden end juristerne og økonomerne i centraladministrationen. Begrundelsen gik nærmere i den retning, at man følte et videnskabeligt behov for et tættere studium af fænomenet politik. På de fleste udenlandske universiteter havde man allerede i flere år haft videnskabelige studier af politiske fænomener. Man forestillede sig i begyndelsen nærmest, at de få kandidater, man producerede, skulle føre studiet videre, og at de få, som ikke gik denne vej, ville kunne finde plads i centraladministrationen måske specielt i udenrigstjenesten og i nogle planlæggende organer, idet man håbede, at der efterhånden ville opstå et behov for nogle kandidater med en mere adækvat uddannelse end jurister, økonomer og politiker i øjeblikket får. Den eksplosive udvikling, der er sket med alle de højere uddan-

nelser specielt med de samfundsvidenskabelige studier igennem de sidste ti år, har slået bunden ud af de forestillinger, man gjorde sig i 1958. Mens man ved studiets start kunne slå sig til tåls med ret vage forestillinger om studiets erhvervskompetence, må man i dag indrømme, at der er et voldsomt og akut behov for en afklaring af, hvad studiet kan bruges til, på grund af det store udbud af cand. scient. pol.'er, som vil komme om få år. Når man ser på, at der til september 1969 vil være ca. 450 statskundskabsstuderende, og sammenholder det med et skøn over samfundets behov for cand. scient. pol.'er i dag (hvorledes man end kommer frem til et sådant skøn) vil kun de færreste benægte, at der i fremtiden kan opstå problemer af beskæftigelsesmæssig art for disse kandidater.

Hidtil har kun meget få institutioner eksplicit anerkendt statskundskabsstudiets erhvervskompetence. De, der har, er Folketingets sekretariat og Udenrigsministeriet, som har erklæret, at man vil behandle ansøgninger fra statskundskabskandidater på linie med ansøgninger fra jurister, økonomer og politere. Professor Bjøl har dog kunnet oplyse, at Udenrigsministeriet i en årrække frem kun vil kunne aftage ca. to kandidater om året, og det kan jo just ikke siges at være meget i betragtning af det antal kandidater, der vil komme ud om nogle få år.

Når man ser på, hvilke stillinger de 24 kandidater, der er blevet færdige, har fået, kunne man tro, at det kunne være en indikator for de fremtidige kandidaters erhvervsmuligheder, men det er der ikke meget der tyder på. Af de 24 er 11 ansatte ved universiteterne, og det er meget naturligt, da der jo er sket en meget stor udbygning af de samfundsvidenskabelige studier, og idag mangler man stadig lærerkæfter til disse studier. I en årrække fremover vil der være brug for en del lærere ved universiteterne, især når bifaget samfundsfag indføres ved alle universiteter. Men det vil dog kun være en lille part af den

voksende kandidatbestand, der kan forvente at få ansættelse her. I øjeblikket er tre kandidater ansat i centraladministrationen (finansministeriet, rektorkollegiet og atomenergi-kommissionen), og det må vel nok siges at være færre, end man kunne forvente i betragtning af de forestillinger om en speciel egnethed til særlige opgaver, man har tillagt statskundskabskandidater, men man bør huske på, at de, der sikkert havde chancer for at få gode stillinger i administrationen i de første år, er blevet opsuget af universiteterne. Det bør nok understreges, at man ikke kan lægge noget særligt i, at de netop er havnet i de tre organer, det må nok nærmere tillægges en tilfældighed. Alt i alt kan man sige, at det endnu er meget usikkert, hvordan de fleste organer i centraladministrationen vil stille sig til ansøgninger fra statskundskabskandidater, da mange af dem endnu ikke har et tilfælde i praksis. I fremtiden vil man med nogen rimelighed kunne forvente, at den kommunale forvaltning, som i disse år gennemgår en voldsom udvikling, vil kunne aftage en del statskundskabskandidater, men også her er det værd at understrege usikkerheden, da man jo må indrømme, at studiet ikke i sig selv giver nogen særlig kompetence på dette område. I gymnasieskolen på den samfundsfaglige linie er der i dag ansat tre kandidater. Mulighederne for scient. pol.'er på dette felt er dog ikke særlig store, med mindre de tager et bifag. Der er desuden ansat tre kandidater i radioen og pressen. Det er dog langt fra noget sikkert beskæftigelsesområde. Dels er der mange andre grupper at konkurrere med, og dels giver studiet ikke i sig selv en speciel kompetence på dette område. I den forbindelse må der stilles visse forventninger til den kortere journalistiske uddannelse, som man tænker sig at bygge oven på en cand. phil. eksamen i samfundsfag. Dette vil givetvis kunne åbne visse muligheder for både statskundsskabs- og samfundsfagsstuderende. Af de sidste kandidater er én soldat, én studerer videre i udlandet og én er ansat i en interesseorganisation. Det er nok værd at tilføje, at interesseorganisationerne i fremtiden sikkert vil få brug for en kate-

gori af eksperter, som kommer til at sidde i et halvt administrativt og halvt politisk job. Her vil mange cand. scient. pol.'er være udemærket kvalificeret, hvis de i forvejen har lidt politisk tæft.

En faktor af ikke ringe betydning for de fremtidige kandidaters erhvervsmuligheder er den måde de første kandidater baner vejen for senere slægter. Det betyder meget om studiet bliver kendt og respekteret i vide kredse.

Vi deler ikke den meget pessimistiske vurdering af erhvervsmulighederne, som nogle lærere har givet udtryk for. Vi savner stadig et fyldigt materiale for deres påstande og indtil da mener vi, at der er for spinkelt et grundlag til at udtale sig alt for kategorisk på. Der er dog grund til, at gøre folk opmærksom på den store usikkerhed og muligheden for beskæftigelsesvanskeligheder.

De erhvervsmæssige problemer rejser på længere sigt spørgsmålet om en helt anden uddannelsesstruktur med muligheder for en mere differencieret sammensætning af uddannelsen og på kort sigt om en udbygning af den allerede eksisterende tilvalgsfagordning, som kan drage helt nye områder som f.eks. EDB ind i billedet.

Samfundsfag har i modsætning til statskundskab fra begyndelsen haft en fast erhvervsmålsætning sigtende på gymnasiets samfundsfaglige gren. I øjeblikket d.v.s. før september 1969 er der ialt i København og Århus ca. 540 samfundsfagsstuderende, og efter september vil tallet ligge på omkring 700.. Selv om nogen falder fra under vejen, må udbudet af kandidater forventes at stige stærkt indenfor de næste 4 - 8 år.

Behovet for samfundsfagskandidater er bestemt af: I) udviklingen i gymnasiet, især elevantal, II) tilbøjeligheden til at vælge den samfundsfaglige gren, III) udviklingen i den øvrige del af undervisningssektoren og endelig IV) udviklingen inden for andre områder, her tænkes især på presse, radio og TV.

Med en fortsat stigende tilbøjelighed til at søge gymnasiet har Planlægningsrådet for de højere uddannelser beregnet, at antallet af unge, som tager studentereksamen i løbet af de næste 10 år vil stige med ca. 60 pct. Endvidere vil det være realistisk at antage, at et øget udbud af lærere vil betyde en kvalitetsforbedring af undervisningen gennem lavere klassekvotienter. Tre til fire elever mindre i hver klasse vil skabe et umiddelbart behov for yderligere 1000 gymnasielærere. Især for et grenfag som samfundsfag med dets krav til selvstændigt arbejde vil et færre antal elever pr. lærer være meget ønskeligt. En større lærerkapacitet vil muliggøre, at f.eks. et elevantal på 42 bliver til 3 klasser á 14 elever i stedet for to klasser á 21 elever. Desuden må man efterhånden regne med en almindelig timetalsnedsættelse. Fuldt timetal er i øjeblikket 24 timer om ugen. For lærere i samfundsfag betyder det kun 15 undervisningstimer som følge af den store reduktion. Disse faktorer må indgå i en analyse af gymnasiets fremtidige behov for lærere i samfundsfag. Desuden må det være afhængigt af tilbøjeligheden til at vælge samfundsfaggrenen ved udgangen af Ig. I øjeblikket er der samfundsfaglig linie ved statsgymnasiet i Århus, amtsgymnasiet i Viby samt i Gentofte. Endvidere vil der også fra skoleårets begyndelse være en samfundsfaglig gren i Viborg. På statsgymnasiet i Århus, hvor linien har eksisteret siden 1965, har det vist sig, at mellem 25 og 35 pct. af eleverne i IG vælger samfundsfagsgrenen. Det svarer på det sekssporede gymnasium til to klasser på hvert trin. Der kan kun være grund til at formode, at den hyppighed, hvormed man vælger den samfundsfaglige linie, vil stige, når faget først er kørt ind. En stigende interesse for samfundsforhold blandt gymnasieungdommen kombineret med et valg, som også er funktionelt for en lang række videregående uddannelser kan meget let gøre den samfundsfaglige gren til langt den mest populære i gymnasiet.

At opstille en prognose for behovet for samfundsfagkandidater i gymnasiet vil på det givne grundlag være et meget luftigt foretagende, og for udbudssiden er det lige så svært at sige noget tilnærmelsesvist sikkert. Ingen ved helt bestemt, hvornår bifaget samfundsfag oprettes, og hvor stor søgning det vil få. Hvor stort et nettoskift vil der blive fra statskundskabstudiet til samfundsfagstudiet? Hvor mange kandidater vil finde beskæftigelse uden for gymnasiet?

Det har været nævnt, at en temmelig stor %-del af de historiestuderende påtænker at læse samfundsfag som bifag, og at oprettelse af bifaget på den baggrund vil medføre, at gymnasiets samfundsfaglige gren i løbet af nogle år vil blive oversvømmet af bifagskandidater, hvilket vil kunne gøre hovedfagskandidaterne arbejdsløse. Spørgsmålet hænger sammen med den generelle udvikling i erhvervsmulighederne for samfundsfagkandidater, men også inden for gymnasieskolen skulle der kunne opstå andre muligheder. Det er tænkeligt, at statskundskab i fremtiden får en langt større placering på alle grene i gymnasiet, og her ville en bifagseksamen være adækvat. Man må desuden formode, at de enkelte gymnasier vil foretrække en hovedfagskandidat til at undervise på samfundsfaggrenen. Endelig skal også nævnes den beslutning, der er om, at den samfundsfaglige linie på hvert gymnasium skal startes af en hovedfagskandidat. Det sidste argument vil dog næppe få nogen betydning for de nye årgange af studerende.

For statskundskabsstuderende på fjerde semester blev der foretaget en undersøgelse over, hvor mange, der efter bestået I'del, ville skifte over til samfundsfag. Der indkom 50 besvarelser ud af 91 studerende på årgangen og af disse 50 ønskede 36% at læse samfundsfag. Spørgsmålet er så, om denne undersøgelse udtrykker en generel tendens, eller der blot er tale om et isoleret fænomen, men givet er det nok, at der vil ske et vist skift i den retning på baggrund af usikkerheden om erhvervsmulighederne for cand. scient. pol.'er.

Et fingerpeg om hvor mange samfundsfagskandidater, som vil søge beskæftigelse udenfor gymnasieskolen kan man få ved at se på den nuværende fordeling af cand. mag.'er. I øjeblikket er ca. 60% beskæftiget i gymnasiet, og kun meget lidt taler for, at den procentdel skulle blive mindre for samfundsfagskandidater - snarere tværtimod. Navnlig indenfor den øvrige del af undervisningssektoren skulle der synes at være gode muligheder. I øjeblikket vil der især være tale om seminarier og HF. Men andre institutioner som højere handelseksamen, alm. handelsskoler, tekniske skoler, den sociale højskole, almindelige højskoler, faghøjskoler og en lang række andre videregående uddannelser kan komme ind i billedet som fremtidige aftagere af samfundsfagskandidater. Samfundsfag vil indgå som et fag på seminarierne, såsnart der er den tilstrækkelige lærerkapacitet. Det er dog et spørgsmål om ikke en hel del af disse stillinger vil blive besat af seminariernes egne folk, men nogle muligheder ligger der givetvis for os især med valg af et passende bifag. Større muligheder ligger der dog nok i den højere forberedelses eksamen. Undervisningen i samfundsfag på HF-kurset varetages i øjeblikket i vidt omfang af historielærere, men der er grund til at formode, at disse med tiden vil blive afløst af mere kvalificeret arbejdskraft. For de øvrige uddannelsesretninger, som jeg har nævnt, vil mulighederne afhænge helt af den vægt, man vil lægge på den samfundsorienterede undervisning i fremtidens uddannelsessystem. Der er dog begrundet håb om, med den udvikling vi er inde i, at man i højere grad, end det er tilfældet nu inddrager samfundskundskab som et nødvendigt led for forståelsen af samfundet og dermed at kunne placere sin specielle viden ind i dens samfundsmæssige sammenhæng. I den forbindelse skal det nævnes, at man i tankerne om en anden strukturering af de højere uddannelser opererer med et politicum som en obligatorisk del ved alle universitetsuddannelser.

Erhvervsmulighederne uden for undervisningssektoren vil især være koncentreret om presse, radio og TV.. Områder hvor man må regne med en voksende beskæftigelse, og hvor både samfundsfag og statskundskabsstudiet kan synes at være et fortrinligt udgangspunkt. (se ovenfor)

At drage nogen egentlig konklusion om erhvervsmulighederne for statskundskabsstudiet og samfundsfagstudiet er på det foreliggende materiale ikke muligt. I løbet af de næste 10 år vil der ganske givet opstå nye behov, som det ikke er muligt at forudsige idag. Som det er påpeget i Planskitsen for de højere uddannelser vil et øget udbud kunne påvirke efterspørgslen på den måde, at der på mange områder vil skabes øgede anvendelsesmuligheder og dermed øget behov. Ligesom der vil skabes muligheder for at ekspandere på felter, som idag lades i stikken på grund af manglende kapacitet. Hittidige prognoser for efterspørgsel efter uddannede har gang på gang vist sig uholdbare p.g.a. en generel undervurdering af udviklingstempoet. Prognoser lider endvidere af den mangel, i høj grad at være en forlængelse af nuværende udviklingstendenser og kan som sådan ikke bruges til at forudsige behovet i fremtidens samfund, som muligvis vil hvile på helt andre værdier end dem, det eksisterende samfund synes at have. Men dette involverer i høj grad spørgsmålet om, hvilket samfund vi vil have.

Der kan synes to måder at udforme et uddannelsessystem på: I) man søger så effektivt som muligt at tilpasse uddannelsessystemet til det nuværende behov II) man søger at gøre sig klart, hvorledes samfundet skal udvikles i fremtiden og prøver at udforme uddannelsessystemet så det støtter en udvikling i den ønskede retning. De to alternativer repræsenterer på den ene side erhvervsorganisationerne og teknostruktorens krav om en streng funktionalitet i uddannelserne og på den anden side studenternes krav om et uddannelsessystem, som skal medvirke til, at den enkelte bliver i stand til kritisk at tage stilling til det samfund,

han skal virke i. Heroverfor står det eksisterende universitetssystem, hvor det i realiteten er professorerne, der egenmægtigt fastlægger målsætningen for studierne.

Løsningen må synes at ligge i en kombination af erhvervsindrettede studier, der er tilrettelagt på en sådan måde og giver sådanne kundskaber, at de fremmer en kritisk målsætning. En udformning af uddannelsessystemet baseret herpå vil i sig selv øve en væsentlig indflydelse på samfundsudviklingen og vil ikke som det nuværende uddannelsessystem blot bidrage til at konservere den bestående samfundsstruktur. At den nuværende universitetsstruktur hverken opfylder en erhvervsindrettet eller en kritisk målsætning rejser spørgsmålet om en helt anden strukturering af de højere uddannelser med vægten lagt på en større fleksibilitet i uddannelserne, som kan muliggøre en større bevægelighed og bedre tilpasning til forandringer på arbejdsmarkedet. Brede grunduddannelser efterfulgt af en videregående specialisering og med mulighed for frit at sammensætte sit studium af et bredt udvalg af uddannelseselementer synes at være vejen frem. Dette kræver en tilbundsgående mål- og indholdsanalyse af de enkelte elementer og på baggrund deraf en virkelig effektiv vejledning for de studerende.
